

ellenfelek jelszavait, amelyek megmaradtak a falakon, valamint a munkások és parasztek szívében. De erjed az intellektuelek közt is. Házasságok szűnnek meg világszemléleti különbségek miatt. Élő holttestek járnak-kelenek, emberek, akiket 1927 felőrölt. Fiatal és jómódú emberek csatlakoznak a baloldalhoz, persze akad köztük áruló is. Csang miután leverte a forradalmat, felvette a forradalmár nevet és megünnepeli a forradalom évfordulóját. Generálisai jómódban élnek, hála a viruló megvesztegetési rendszernek. Baloldali foglyokat is kiengednek, csak legyen meg a kellő pénz a generálisok szeretőinek megvesztegetésére. Az adókat az állam bérbeadja, az adóbérlő pedig, aki az ópium, vagy játékbarlang, vagy prostituáltakra kivetett adókat bérlő, tetszése szerint szipolyozza ki a lakosságot. Amíg valaki állást kap, sok pénzt kell, hogy érte adjon, de aztán kifizetődik... Minden egyes paraszttal virtuális rablóvezér, aki mindig a legtöbbet ígérőnek adja el a szolgálatait. Esetleg a rablóvezérből generális lesz, aki szintén pénzért változtatja meggyőződését. A katonaság maga parasztokból tevődik össze, akiket hamis jelszavakkal és magas fizetések ígéréssel toboroznak, hogy aztán ellopják fizetésüket. Csoda-e, ha a katonák szívében nem állnak a generális mögött? — A paraszttal megragad minden alkalmat hogy szabaduljon paraszti helyzetéből. Aki közülük selyemhernyótenyésztéssel foglalkozik, legalább 3% kamatot fizet havonta az uzsozásnak, de az első év hozamának egyharmadát is le kell adja. Marad a parasztnak — az ópium. A parasztság 99%-a földnélküli, tehát földet bérel és a bérlők, albérlők egész láncát tartja el magas kamatjával: néha több, mint évi 100% a kamat a kölcsönpénz után. Ha a paraszttal nem az ópiumban keres menedéket, úgy titokban szimpatizál a formailag megszüntetett bandákkal. A bandák valójában megvannak. Az angol Robin Hoodtól a magyar Rózsa Sándorig és a kínai banditákig, ezek a parasztokból lett rablók juttatnak a parasztoknak abból, amit a gazdagoktól raboltak.

A fehér hatalmak természetesen a nagy Csangot támogatják, Kína egységének megteremtőjét. A fehér gyarmati imperializmus, amelyet Csangék kiszolgálják, a maga kegyetlenségében tárul fel előttünk. Hamis ígéretek alapján szerződöttnak kinaikat a hollandindiai ónbányákba, fehérek részesek a rabszolgakereskedelemben, fehér rendőrség segít Csangnak a tüntetések véres elfojtásában. Kényes angol hölgyek panaszkodnak, hogy igen megromlottak az azelőtt olyan tisztességtudó, engedelmes kínaiak, mióta itt járt Borodin. Csakugyan, — mindenütt elkeseredett, komor arcok. Befelé fojtott gyűlölet él a lakosságban és „moszkitóknak“ nevezett titkos lapok fokozzák az elkeseredést. A kormány ugyan néha sajátmaga is kiad egy „moszkitót“, ugyanolyan címmel, de mit használ ez? All a harc az élet minden területén. Parasztokkal szolgálnak céltáblául Csang katonáinak, vagy gyakorlatozó fehér tiszteknek. Apák panaszkodnak, hogy fiaik nem akarnak parancsra nősülni, lányok megtagadják a férjhezmenést. És míg az intellektuelek nagy része tönkremegy a harcban, mert egyéni érzésük erősebb az idők parancsánál, addig — mint a mai napok eseményei is igazolják — Kína vérzik és — erjed.

Ádám Elek

GODA GÁBOR: LEVEL A POKOLBÓL (Novellák. Budapest, 1936.)

„Végre egy író!“ — kiáltott fel alig néhány hónapja egy kitűnő író-társam a párisi milióban játszadó regény megjelenése alkalmából, a remek köntösben bemutatkozó ifjú szerzőt ily elementáris módon ünnepepélvén azóta már makulaturára is alkalmatlan lapjának hasábjain. „Végre egy író!“ Engedjék meg, hogy egy más kötet megjelenése alkalmá-

ból, ezuttal több joggal is talán, egy másik ifju író bemutatkozása alkalmából, én is ünneplhessek. Ritka dolog az e fajta ünneplés, talán kissé illetlen is, mindenesetre gyanusan felelősséget elhárító, egy kétségbeeséssel megtöltött világ környezetében. Érzem én is ennek az ünneplésnek modortalanságát, jól tudom, hogy író, ha joggal és érdem szerint annak nevezheti magát, mindent tehet szive sugallata szerint, csak éppen nem ünneplhet. Hamut szórhat fejére, vinnyoghat vagy elvonulhat úszkós romjai közé, ha él még benne felelősség hivatása iránt, példa szerint egetverő átkok közepette kettétörheti és tűzre dobálhatja eszközeit, és ha netán mégis ünneplésre adná fejét, ám tegye, de számoljon cselekedetének romlást eredményező következményeivel. Azért az én ünnepem — Goda Gábor kötetének megjelenése alkalmából — ha szigorúan nem is magánjellegű, de inkább a mű megjelenését és vonzó kvalitásait dicsőíti, mintsem az író, aki — *ha bontakozó konturokban is*, — de még csak *bujkál* írásművének sorai és bozótai között. Az író szellemét hadd ünnepelem, az ismert és érzeteiben évezredekre visszamenő, példátmutató szerzőket idéző szellemét, amely, mint ahogy mondani szokás, valaha bár jobb napokat látott, ma mégis kénytelen meghuzódni szórakoztató novellák, tanmesék és allegóriák gyanút elhárító drapériái mögött. De az igazságot hirdetem-e akkor, ha az ifjú író csak fentartással dicsérem, amidőn valóban minden méltánylást megérdemel. Valóban csak *bujkál*-e még részére oly ismerős és otthonos környezetében, áruháttal visel-e vajjon, vagy pedig az öltözék, amiben előttiünk megjelenik, az egyetlen megjelenési forma számára? Amidőn a világ gonosz megnyilvánulásait tapintatos és fölötte szomorú formába öltözteti, nem vesz-e részt egyben korunk rémes zagyvaságait fennhangon ócsárlók jajveszékelésében, még abban az esetben is, ha egyelőre a mesterség problémái azok, amelyek látszólag érdeklik megkülönböztetett állapotában? Nehéz mindezekre a kérdésekre választ adni, különösen részemre, aki hivatás-szerűen és bizonyos érdekelt önuralommal kísérem figyelemmel egy kor kész és bontakozó írómestereinek szertefutó megatartását. Valóban nem utolsó dolog igényesnek tűnni szemben a materiával, nem utolsó kötelessége az írónak, hogy mondatai könnyed páthosszal lengjenek a pusztuló mezők fölött, nem utolsó vállalkozása az írónak, hogy fényt derítsen utált és megvetett, mert már nagyon is értelmet nyert mesterségének kendőzetlen fogásaira, de a világ pokoli képének, rongy alakzatának, züllött és megfélemlített vinnyogásának idegeket őrölő megelevenítését sem hagyhatja ki tündöklő céljai közül. Hogy mégis ünnepelek, még pedig fenntartás nélkül, az annak tulajdonítható, hogy az ünnepelet kötetben látom az elkallódott, hivatását hosszú évtizedeken át tragikusan félreértett európai novellának a feltámadását. Kezdetől fogva aképpen értelmeztem az európai novella vérszegény állapotát, mint kikerülhetetlen eredményét számító kiadók, züllött írók és ostoba közönség összeküvésének a műfaj ellen. Egy züllött világ formáló állapotában csoda-e, ha tárcává torzult a novella, riporttá a regény, revüvé a dráma, végső esetben még kiadók sem hibáztathatók óvatos tartózkodásuk miatt, amivel a novelláskötetek irányában viseltettek. Egységes szemlélet híján összehordott novellákat gyűjtöttek össze hosszú időközön keresztül kötetekbe írók, hogy jobban fejezzem ki magam, novellákat irtak, amiket később esetleg kötetbe gyűjtöttek össze, ahelyett, hogy novelláskötetet irtak volna, éppen úgy, mint ahogy irtak egy kötet regényt. A novellairás e módszerét ünnepelem többek között és nem utolsósorban Goda Gábor kötetében. Azt a csodálatos egységet, ami e novellák között fennáll, láthatatlan vonatkozásaiban, olykor még egymásra történő utalásaiban is, kifejlődésükben, lendületükben és egységes világot formáló készségük-

ben, amely indokoltá teszi a mesterség gyakorlásán kívül az írásmű megjelenését is. Hosszúra nyúlnék, ha az öt novella tárgyi és témabeli körét itt vázolnám, a kitűnő fiatal író érdeklődési köre mondhatnám univerzális. Hogy a tárgyi valóság rovására még talán terjedelmes, bár nem indokolatlan érdeklődést mutat mesterségének, az írás rejtett titkainak feltárási lehetőségei iránt, az aféle előjáték. Ugy is veheti az olvasó, hogy az író bizalmatlansággal viseltetik anyaga iránt, jól ismeri a mesterség veszélyeit és végső fokon tisztában van az olvasó indulataival. „Nem vagyok olyan jóban az olvasóval és nem bizom benne annyira, hogy kommentár nélkül merném hagyni történeteimet“ — mondja a kötet utolsó novellájában, módszerének mintegy magyarázatképpen. És írói magatartását kihangsúlyozva, egy lappal arrább így folytatja tovább: „Nincs igaza annak, aki hazudik, aki áltat, aki megelégedett és aki, ha csak egy percre is, feledtetni akarja az emberiséggel a kínos igazságot.“ Ezen a széles, erkölcsi és mesterségbeli értékében nem is kétséges biztosságú talapzaton áll és szemlélődik az író, olyan talapzat ez, amelyről a szemlélődésen kívül harcolni is lehet. Méltó harcot lehet folytatni a jó és a rossz ellen, az átkos okosság ellen éppúgy, mint a romboló ostobaság ellen, az egész világ ellen végső fokon, ami nem tartozik az író utolsó feladatai közé. Ily vértezettél, ily aspirációkkal és ily kötelességtudás birtokában még a nagyság megkülönböztetett elkülönülését is vállalhatja az író, hiszem is, hogy Goda Gábor ezt vállalni is fogja. Rajta mulik ugyanis, hogy már bemutatott képességének birtokában kitűnő írón kívül nagy író is legyen.

Reményik Zsigmond

C. F. WEISKOPF: DIE VERSUCHUNG (Roman. Verlag Oprecht Zürich.)

Szerző legújabb regényének pár pompás oldalát mutatjuk be a következőkben olvasóinknak. (M. E.)

Tompán, mint mozsárlövések, dördülnek el a nagydob első basszusai, majd ropogó sortűzhöz hasonlóan a dobpergés, aztán a trombiták recsenése, a cintányérok csörömpülése és a sípok sivitása — a katonazene egész csatazaja.

— A Fuhsel-zenekar! — kiáltja Klaus Lizzynek. Kétszer kell a nevet megismételnie, amíg végre Lizzy megérti és még akkor is azt hiszi, hogy Klaus tréfál.

— Nem, — mondja Klaus, — tényleg ez a neve!

A terem bejáratától a szónoki emelvényig keskeny utat tartanak szabadon; két sor kiválasztottan magastermetű S. A. legényből áll a sorfal.

A bejárátnál és az emelvélynél most fekete egyenruhák bukkannak fel. — S. S. a testőr-gárdából — magyarázza Klaus, — most mindjárt megkezdődik!

Kivülről behatol az első sokhangú kiáltás: Heiil!

A zenekar áttér az éppen játszott darabról a *Badeweiler Marsch*-ra, Hitler kedvenc indulójára. Lént a teremben mind felemelkedtek a helyükről és köröskörül is felállnak az emberek. A terem közepén keresztül S. A. csapat menetel döngő léptekkel és kibontott horogkeresztes zászlókkal. A karok magasba lendülnek. Mint a hullámverés csapódnak fel a Heil-kiáltások és csak akkor ülnek el, mikor a zászlóosztag az emelvényt elérte és széles félkörben elhelyezkedett a szónoki emelvény körül; eleven kulissza, barna, vörös, fekete és fehér.

A zene tuszt játszik. A szónoki emelvény mögött egyszerre csak egy férfi áll. Lizzy észre sem vette, hogyan került oda. Felemelt karral üdvözlözi a gyülekezetet, élénk gesztusokkal csitítja a tetszészajt és be-